

EPITOME PRÆ
3271CEPEORUM
R·H·E·T·O·
R·I·C·Æ,

in usum

Classicorum inferiorum,
ex institutionibus
Rhetoricis collecta

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ONRADO DJETET
EO, Philosophiæ Moraliæ Professore,
& Pedagogiarcho.

ERDIEBILDE ZEUM
RÖMISCHER KÄRNTEN

CASSOVIAE,
pübibus MARCI SE
clo Ioc L...

4. APOSTROPHE

est, cum oratio ad aliam, quam instituta oratio requirit, personam, vel quasi personam, convertitur. *Latinè dicitur Averſio.*

Modi ejus sunt tres. Vel enim 1. ab hominibus ad Deum fit averſio, ut. *Pſal. 109, 21. Hoc opus eorum, qui detrahunt mihi apud Dominum. 22. Tu autem levorah Domine fac mecum propter nomen tuum quia ſparſiſti miſericordia tua.*

Vel 2. ad humanam personam fit orationis converſio, ut: *Pſal. 2, 9. Reges eos in virga ferrea & tanquam vas ſigilli conſtringes eos. 10. Et nunc reges intelligite, erudimini hi, qui judicatis terram.*

Vel 3. ad rem mutam & inanimatam, quasi ad personam orationis fit converſio, ut: *Matth. 11, 13. Et tu Capernaum, que in cælum uſque exaltata es, uſque in infernum detruderis.*

5. PROSOPOPOEJA

est, quâ alienam personam veluti oratione nostrâ loquentem fingimus, *Latinè dicitur personæ fictio.*

B

Estque

Est quæ vel imperfecta vel perfecta.

Imperfecta est, cum sermo alienæ personæ leviter & obliquè repræsentatur, ut. *Hi vos* (quoniam liberè loqui non licet) tacitè rogant, ut se quoq; scienti cæterarum provinciarum socios dignos existimetis, quorum salutem tali viro commendatis. Cic. pro L. Ma.

Perfecta est, cum tota fictio personæ oratione nostrâ directè repræsentatur. Sic Sapient. 5 v. 1. & seq. tremores & angustia damnatorum eleganti prosopopœia describuntur.

1. Tunc stabunt iusti in magnâ constantiâ adversus eos, qui ipsos angustiaverunt.

2. Videntes autem (damnati) turbabuntur timore horribili gementes præ angustia spiritus.

3. Dicentes intra se: Hi sunt quos habuimus aliquando in derisum & in similitudinem opprobrii.

4. Nos insensati æstimabamus vitam illorum insaniam, & finem illorum sine honore.

5. Ecce quomodo computati sunt inter filios Dei & inter sanctos fors illorum est.

6. Ergo erravimus à via veritatis & iustitiæ

stia lumen non illuxit nobis & sol intelligentia non ortus est nobis, &c.

14. Talia dixerunt in inferno qui peccaverunt.

Proſopopœja tribuitur etiam rebus mutis & inanimatis. Sic Rom. 9. 20. Paulus attribuit figmento figulæ: num dices figmentum figulo: cur me finxisti ad hunc modum? Plal. 95. 11. dicitur: Ut misericordia & veritas obviant sibi iustitia & pax osculentur se.

Proſopopœia subijcitur μίμησις Ἀλλογισμῶς sive sermocinatio.

Μίμησις, est, quæ alterius verba aut gestus imitatur, ut: Eſaiæ 56. 12. Venite sumamus vinum & impleamus ebrietate, & erit sicut hodie, sic & cras, & multò amplius.

Ἀλλογισμῶς sive sermocinatio est, cum personam absentem introducimus loquentem tanquam præsentem: ut: D. Lutherus Spiritum introducit sic eum Joanne Baptista captivo loquentem: Mi Joannes ne perturbet te indigna ista fortuna: Breve enim mundi gaudium, mox excipiet æternus cru-

clatus. Contra, tua afflictio in sempiternam
vertetur letitiam.

6. ADDUBITATIO

est deliberatio nobiscum, cum dubitar
& nescire nos aliquid significamus.
Græcè dicitur *Ἀπορία*: ut: *Eloquar, an si-*
team? Virgil, *Quo me vertam nescio?* Cicero
pro Cluent.

Psal. 139. 7. *Quid ibo à Spiritu tuo? & qui-*
à facie tua fugiam? 8. *Si ascendo in cælum,*
tu illic es; si in infernum lectum stravero, ader-
9. *Si sumsero pennas meas dituculo, & habita-*
vero in extremis maris, 10. Illic etiam manus
tua ducet me, & apprehendet me dextra tua &c.

7. COMMUNICATIO

est, deliberatio cum alio (auditore, ad-
versario, vel iudice.) Græcè dicitur *Ἀνακρί-*
σις: ut: *Actor. 4. 9. Vos ipsi iudicatis*
an iustum sit in conspectu Dei vos potius audire
quam Deum.

8. OCCUPATIO

est cum tacitam animo conceptam cogita-
tionem, quæ nobis ab aliis (adversario,
auditore vel lectore) objici poterat, antici-
pamus,

pamus, diluimus. Græcè dicuntur προκατάληψις sive πρόληψις.

Parces ejus duæ: 1. objectio sive occupatio in specie sic dicta. 2. Subjectio.

Objectio sive occupatio propriè sic dicta est, cum quid ab alio dici vel objici possit, tantum proferimus.

Subjectio est, cum ipsi objectioni respondemus.

Occupationi subicitur Interrogatio: Subjectioni Dialogismus sive Ratiocinatio.

Interrogatio est, cum quærimus aut sciscitamus sine responsione nostrâ, ut: *quis novus hic nostris successit sedibus hospes.* Æncid. 4.

Dialogismus sive Ratiocinatio est, cum ipsi à nobis crebro rationem poscimus, quare quidque dicitur, ut: *Ecquâ mente, quâ invaseas. Quâ manu? quâ disturbaras. Quâ unca? quâ incendi jussiras? quâ lege? quam ne illa quidem inopunitate tua scripseras.* Cicet. de Harusp. respons.

9. PERMISSIO

B 3

est.
Vide A. n. p.
p. 100. d. 10.

APPENDIX

DE FIGVRIS

AMPLIFICATI-

ONVM.

1. **F**igure Amplificationum sunt, quæ orationem tam verbis quam rebus locupletiores reddunt.
2. Suntque pro ratione materiæ subjæctæ, è quâ sumuntur, varix: aliæ namque 1. sumuntur, ex causis: aliæ 2. ex adjunctis circumstantiis; aliæ 3. ex dissentaneis & pugnantibus; aliæ 4. ex comparatis, similibus & cognatis; aliæ 5. ex divisione; aliæ 6. ex genere; aliæ 7. ex definitione & descriptione.

Figure Amplificationum, quæ ori-

B 4
Viel *[signature]* riva-

est, cum facti cuiuspiam licentia condonatur, ut: In quo ego, quid eni aut quid efficere possim, malo in aliorum spe relinquere, quam in oratione mea ponere.

10. C O N C E S S I O

est, cum dictum aliquod aut argumentum condonatur. Græcè dicitur *παρομοιογία*.

Notæ ejus præcipuæ sunt: *Esto, fac, sit, sane, sic ita*, & similes ut: *Italiam petiit, satis auctoribus, esto. Sit sacrilegus, sit fur, sit flagitorum omnium Princeps: adest bonus Imperator.*

R

riuntur ex Causis sunt. 1. Ætiologia, 2. Translatio sive μεταστάσις.

1. ÆTIOLOGIA

est, cum causam rei recitamus: ut: *Ex hac vita ita discedo: tanquam ex hospitio; non tanquam domo. Commorandi enim nobis natura diversorium, non habitandi dedit. Cicero de Senectute.*

2. TRANSLATIO

est, cum causa alicujus rei confertur in locum digniorem, aut magis profuturum dicendi, ut: *Quamobrem illa arma, centuriones, cohortes, non periculum nobis, sed præsidium: neque solum, ut quiete, sed etiam ut magno animo sumus, hortantur: neque auxilium modo defensionis meae, verum etiam silentium pollicentur, Cic. pro Milone.*

4. Figuræ Amplificationum ex Adjunctis Circumstantiis sunt octo:

1. Topographia.
2. Chronographia.
3. Prosopographia.
4. Hypotyposis,
5. Pacherœja.

6. Ra-

6. Ratiocinatio.

7. Digressio, παράβασις.

8. Transilio, μετάβασις.

1. **TOPOGRAPHIA**

est, loci descriptio, ut: *Urbem Syracusarum maximam esse Græcarum urbium, sæpè audistis.* Et ita *Judices, &c. Cic. Verr. 6.*

2. **CHRONOGRAPHIA**

est temporis descriptio, ut, *Æneid. 4. Nox erat, & placidum carpebant fessa soporem: Corpora per terras, &c.*

3. **PROSOPOGRAPHIA**

est, descriptio personæ vel veræ vel fictæ: Sic in *S. Scriptura* describitur ut persona *Jobis, Tobia, Esler, &c.*

4. **HYPOTYPOSIS**

est, cum res ita oculis subjicitur, ut non narrari sed geri videatur: ut *Psal. 7. 12. & seq. Deus justus iudex, & Deus qui minatur per singulos dies, si non conversus fuerit impius, gladium suum acuit, arcum suum intendit, & direxit illum, & sibi paravit tela mortis, sagittas mortis, &c.*

5. **PATHOPOEIA**

est vehementiorum affectuum expressio
 ut: *Nunquid obliviscetur mulier infanti
 sui, ita ut non misereatur filii uteri sui
 etiamsi ista obliviscantur, ego tamen non ob-
 liviscar tui. Ecce in manibus meis descri-
 psi te. Esa. 49. 15.*

6. RATIO CINATIO

est, cum ex affectu aut signo aliquo majus
 quiddam colligitur: ut: *Majores nostri,
 se quam unius peccati mulierem damna-
 bant, simplici judicio multorum maleficio-
 rum convictam putabant. Cyrilla? quoniam,
 quam impudicam putarant. Cic. pro A-
 cluent.*

7. DIGRESSIO *παρέκβασις*

est, cum alienæ rei tractationem, utilita-
 tem causæ concernentis, extra ordinem
 excurrimus, ut: *Praesertim (non est repudi-
 andus) cum olim studium atq; ingenium consu-
 lerit Archias ad pop. Romani gloriam laudemq;
 celebrandum. Cic. pro Arch.*

8. TRANSITIO. *μεταβασις*

est, cum breviter monemus quid dictum
 sit, & quid dicendum restet: ut, *Habes de*
Vall-

Vatino, cognosce de Crasso, Cic. Habetis Imperatorum summorum & sapientissimorum hominum, clarissimorum virorum interpretationem juris ac fœderum: dabo etiam iudicium, qui huic questioni præfuerunt.

5. Figuræ Amplificationum ex Dissimilaneis Contrariis sunt septem:

1. Contentio.	5. Rejectio.
2. Commutatio.	6. Paradiastole.
3. Inversio.	7. Antypophora.
4. Communicatio.	

1. **CONTENTIO** *Ἀντίθεσις* est, cum per contraria amplificamus aliquid: ut: *Regnum & Principum arcana celare honestum est: Dei vero opera proferre præclarum est.* Tob. 12. 11.

2. **COMMUTATIO.** *Ἀντιμεταβολή* est, cum contraria inter se permutantur & transponuntur: ut: *Non vivas ut edas, sed edas ut vivere possis.* Item, *Sabbatum propter hominem factum est: non homo propter Sabbatum,* Marc. 2.

3. **INVERSIO.** *Ἀντιρροπή* est, cum ostendimus pro nobis facere argu-

mentum, quod contra nos detorquetur. Sic Christus Matth. 15. 26, 27. cum dixisset ad mulierem Syrophœnissam: Non est honestum summere panem filiorum & obycere ca-tellis: Illa invertit; Imò, etiam canes come-dunt de micis cadentibus à mensis dominorum suorum.

4. COMMUNICATIO Συνοικέσις est, cum idem contrariis tribuitur: ut: *Avaro tam deest quod habet, quam non ha-bet, Hieronymus. Qui non defendit, nec obstitit injurie, si potest: tam est in vitio, quam si parentes aut etiam amicos aut patriam deserat. Cicero 1. officior.*

5. REJECTIO Αποδιωξις est, cum aliquid rejicimus tanquam indi-gnum & intempestivum: ut: *Sed de Cu-cullo alio dicam loco, & ita dicam, ut nequè vera laus ei detractâ oratione mea, nequè sal-sa afflicta esse videatur. Cic. pro L. Man.*

6. PARADIASTOLE est, cum aliquid ita conceditur, ut vici-num quoddam de trahi possit: ut: *Veri-tas premi potest, opprimi non potest.*

7. AN-

7. ANTHYPOPHORA

est, cum objectio refutatur per contrariæ sententiæ oppositionem, ut: *Sperat adolescens, se diu victurum; quod sperare item senex non potest. At insipienter sperat. Quid enim stultius quam incerta pro certis habere, falsa pro veris. Senex nec quod sperat habet. At est eo meliore conditione quam adolescens, cum id quod ille sperat, hic consecutus est.*

7: Figuræ amplificationum ex Comparatis Similibus sunt duæ. 1. Comparatio. 2. Sermocinatio, Library Cluj

1. COMPARATIO

est, contrariorum & differentium collatio, ut: *Cognovit bos possessorem suum, & asinus præsepe Domini sui, Israel autem me non cognovit. Esai. 1. 3.*

2. SERMOCINATIO

est, cum orator ipse secum disputat, & quasi duorum colloquentium personam sustinet: ut: *Exheredare filium voluit. Quam ob causam? nescio. Exhereditavitne? Non. Quis prohibuit? cogitabat. Cogitabat? cui*

dixit s' Nemini. Cicer. pro Rose.

7. Figuræ amplificationum ex Divisione sunt tres: 1. Distributio. 2. Congeries 3. Incrementum.

1. **DISTRIBUTIO**. *Μερισμὸς* est, cum totum aliquod diducendo per partes latius explicatur, ut: *Tota Respubl. periculatur: principum auctoritas labefactantur: optimatum consilia repudiantur, plebs non patitur, se iure an legibus rei.*

2. **CONGERIES** *Συναριθμὸς* est, cum plures species coacervantur ut: *plene sunt (gentes) iniustitiâ, scortatione, improbitate, avaritia, malitia, &c. Rom. 1.*

3. **INCREMENTUM**. *Ανάβασις* est, cum per gradus ab infirmis ad summa imus, ut: *Facinus est vincere vicem Romanum, scelus verborare, propè patricidium necare: quid dicam in crucem attolere Cic. in Ver.*

7. Figuræ amplificationum ex genere sunt tres: 1. Assumptio, 2. Sententia. 3. Nœma.

1. **ASSUMPTIO** *πρόληψις* est,

est, cum ad definitum assumitur indefinitum, ut: *Sed cum de illo laboro, tum de multis amplissimis viris.* pro L. Manil.

2. SENTENTIA γνώμη

est dictum breve, quod aut præceptum de moribus, aut dictum de communi vitæ cursu continent, ut: *Sincerum est nisi vas, quodcumque infundis, acescit. Cernit DEUS omnia utdrex. Non partitur jocum fama fides oculis.*

3. NOEMA.

est, cum sententia, non generaliter, sed cum persona de qua igitur conjuncta effertur, ut: *Romulus jam tum immortalitatis virtute parte, ad quam cum sua fata ducebant, sauter.* Liv. 1. 1. Item: *Non luxuriarent otio animi.* Item: *Cum divitiæ jam animos facerent.* &c.

8. Figuræ amplificationum ex Definitione sunt tres: 1. Epexegetis interpretatio. 2. Expositio. 3. Definitio.

1. EPEXEGESIS Interpretatio est cum multa verba sermè Synonyma conjungimus, aut orationem oratione expo-

poni-

ponimus, ut: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tua, ex toto anima tua, ex omnibus viribus, &c. Luc. 10. 27.*

2. **EXPOLITIO** *Ἐξερῶσις* est. cum eandem sententiam commutatis verbis explicamus, ut. *Beatus vir, qui non abiit in consilium impiorum, & in via peccatorum non stetit, & in cathedra derisorum non sedit: sed in lege jehova meditatur die ac nocte. Psalm. 1. 1. 2.*

3. **DEFINITIO** est copiosior rei descriptio: ut: *Gloria est illustris ac pervagata multorum ac magnorum vel in suos cives, vel in patriam, vel in omne genus hominum fama meritorum. Cic. pro Marcel.*

Haecenus de Elocutione, sequitur.

LIBER II.

DE ACTIONE.

CAPUT I.

1. ACTIO

est, apta Elocutionis enunciatio.

2. Con-

2. Consistit actio in moderatione vocis & gestus.
3. Vocis moderatio: 1. in pronuncian- di æqualitate: 2. in varietate perficitur.
4. Æquabilitas in paribus sermonis spa- ciis ac sonis consistit.
5. Varietas in vocis intenotine & remissio- ne secundum varietatem affectum cõsistit.

C A P U T II.

I. G E S T U S

moderatio 1. totius corporis. 2. præci- puorum membrorum legitima confor- matione perficitur.

a. Totius corporis conformatio in con- venienti naturali accommodatione con- sistit, ut nihil in gravitate desit, nihil in gestu supersit.

3. Membrorum moderatio corporis sta- tuti conformari certa ratione debet.

*(De his Institutionibus Rhetoricæ pluribus egis-
mus, Serium cum juniorum captum exce-
dant, hic studiosè ea ipsa omitt-
imus.)*

Dispositio *convenienti partium Oratio-*
nis in genere causarum tractationi perficitur.
 Exornatio *verò Elocutione, Tropi scilicet &*
Figuris absolvitur.

CAPUT II.

Partes Orationis Rhetoricæ sunt sex:

1. Exordium.	4. Confirmatio.
2. Narratio.	5. Confutatio.
3. Propositio.	6. Peroratio.

Harum alia est *Principalis*, alia *Minus principalis*.

Principales sunt, quæ nunquam omitti possunt, Quales sunt: Propositio & Confirmatio.

Minus principales sunt, quæ aliquando omitti possunt. Quales sunt: Exordium, Narratio, Confutatio & Peroratio.

CAPUT III.

Exordium est prima pars Orationis, ad præparandos animos Auditorum comparata.

Estq; duplex: Rectum sive Apertum, & Obliquum, sive Occultum.

Exordium Rectum, sive Apertum est.
 in quo

EPITOMES

PRÆCEPTO-

RVM ORATORIÆ.

CAPUT I.

ORatoria est facultas benè, ornatè & copiose dicendi.

Materia Oratoriæ est Subjecta Quæstio: Quæstio est, quicquid ad dicendum proponitur.

Estq; duplex: Infinita & Finita. Quæstio Infinita est, quæ rem generaliter & Indefinitè sine circumstantiis proponit. Dicitur alias Thesis, ut: Estne uxor ducenda.

Quæstio Finita est, quæ rem circumstantiis finitam proponit. Græcè dicitur Hypothesis, ut: licitumne Catoni seni uxorem ducere?

Quæstionis tractatio fit legitima Orationis dispositione & exortatione.

Dispo.

In quo statim & apertè Auditorum animos præparamus, & rem ipsam de quâ dicturi sumus citra circummitionem illâ judicamus.

Exordium Occultum sive Obliquum est, cum ex circummitione aliqua Auditorum animos subimus.

Narratio est causæ ipsius aut rerum ad causam pertinentium expositio.

C A P U T IV.

Propositio est Principalis Quæstio, de quâ agendum est.

Estq; Vel Explicita, vel Implicita.

Explicita est, quæ expressis & apertis verbis recitatur: ut, strictè agam de hac Quæstione: *An pestem liceat hominibus Christiano fugere?*

Implicita est, quæ per totum Orationis contextum sparsa, nec nisi integra Oratione audita cognosci potest.

Explicita Vel est Simplex, vel Conjuncta.

Simplex est, cum de unica duntaxat re est quæstio, ut: *An S. Roscius occiderit Patrem?*
An Deiotarus insidias struxerit Cæsari?

Conjuncta est cum de duabus, vel pluribus

ribus rebus est Quæstio, ut: *An Cælius aurum mutuo sumpserit à Clodia, & an Venenum Clodia paravit, ne debitum redderet.*

CAPUT V.

CONFIRMATIO

est, propositionis per argumenta idonea probatio.

Confutatio est contrariorum Argumentorum solutio. (conclusio.

Peroratio est artificiosa totius Orationis

CAPUT VI.

Genera causarum sunt quatuor:

1. Doctrinale, seu Didascalicum. 2. Demonstrativum. 3. Deliberativum. 4. Iudiciale.

Genus Didascalicum est, quod versatur in dicendo, & methodicè quæstionem aliquam explicando.

Genus Demonstrativum est, quod versatur in laudando & vituperando.

Laudantur enim & vituperantur 1. Personæ, ut: *Commendatio Josephi, Alexandri, Vituperium Iudæ Catilinae* 2. Facta personarum, ut: *Commendatio sacri Davidis prostermentis Goliathum, Vituperium sa-*

De Lucretiæ se ipsam interficientis. 3. Res ut: Commendatio pietatis, eloquentiæ, Scholarum, Regionum, Urbium. Vituperium ebrietatis, scortationis superbiæ.

Genus deliberativum est, quod versatur in suadendo, adhortando, & dehortando, petendo sive præcando, vel deprecando, itemque consolando.

Genus judiciale est, quod in controversiis forensibus versatur.

Classes hujus Generis sunt tres: 1. Conjecturalis. 2. Legitimus. 3. Judicialis.

CAPUT VII.

Status Conjecturalis est, cum quæritur: *An sit, Ut: An Roscius occidit Patrem.*

Status Legitimus est, cum quæritur: *Quid sit, sitne sacrilegium, aut furtum appellandum, si quis pecuniam prophanam è loco sancto sustulerit?*

Hujus Classis Definitur species sunt quinque: 1. Scripti, Sententiæ. 2. Contrariarum Legum. 3. Ambigui, 4. Ratiotinationis. 5. Translationis.

CAPUT VIII.

Status contrariarum Legum est, cum duæ vel plures leges, tantum controversiam faciunt, ut: *Christus Matt. 10. Apostolis dicit. Insciam gentium ne abierit: Matt. 23. 19. ait: Ite docete omnes gentes*

Status scripti, sententiæ est, cum ex scripto aliquid ambigui aut absurdi dicitur, de cujus sententia controversatur, ut: *Ioan. 2. dicit Christus Iudæis: Solvite Templum hoc, & in tribus diebus excoetabo illud.* Hoc Iudæi interpretabantur, de templo Hierosolimitano, Christus autem dicebat de Templo corporis sui.

Status ambiguus est, cum dictio aliqua plura significant, controversiam parit, ut: *Testator moriens legavit taurum Titio: Titius petit Taurum servum, hexus autem vult dare taurum animal cornutum, non servum.* Hinc oritur status ambiguus in voce taurus.

Status Raciotationis est, cum res, quæ non habet propriam legem, judicatur similitudinem ex Legibus aliis, ut: *Propter similem rationem judicatur Masticidam esse culco insuendum, etiam si de eodem peculiaris Lex non existat.*

Status Translationis est, cum non respondeatur ad rem, sed opponitur quæstio aliqua, seu cum reus litem detractat.

CAPITULUM IX.

Status Iuridicialis est, qui oritur ex quæstione quale sit factum, jure nè an injuria, ut: *An Iudius jure a Mithone occisus est nec ne?* Est;

Estq; duplex: Absolutus & Affirmativus.

Absolutus est, cum simpliciter factum aliquod à jure defenditur.

Affirmatus est, cum factum quidem fatemur, sed assumpta re externa defendimus: Sic *Evam in Paradiso fatetur se comedisse de pomis illis, sed deceptam ac depulsam à serpente.*

C A P V T X.

Cæterum Genera dicendi, quibus Oratores pro diversitate rei & inclinationis diversitate uti solent, tria sunt. Humile, Grande, & Mediocre.

Humile est, cum locutione Orationis familiari & facili in rebus familiaribus utitur. (*Hoc excellit Terent. Cic. in Epist. & Erasmus in colloquiis.*)

Grande est, cum copioso Orationis habitu ac ornato in rebus gravibus utitur. (*Hoc excellit Livius, quo utitur Cic. in Orationibus Catilinarijs.*)

Mediocre est, cum mediocritatem inter Humile & Grande dicendi Genus observamus. (*Hoc excellit Quintus.*)

FINIS.

Handwritten notes in cursive script, including the word 'FINIS' and various illegible phrases.

10. commiserantis. 11. alix imperantis. 12. desperantis. 13. alix denique affectuum aliorum alia, ut, *O mulier magna est fides tua!* Matth. 15. 28. *Proh. Deum atque hominum fidem!* quid est si non hæc contumelia est. Terentia *And.*

Exclamationi subjicitur Epiphonema & Licentia sive *παρρησία*.

Epiphonema est exclamatio ad rei narratæ & explicatæ finem adhibita: ut: *Tanta molis erat Romanam condere gentem!* *Æneid. 1.*

Παρρησία est exclamatio quæpiam liberior & licentiosior, ut: *Dicam jam confidentius, quoniam audeo quædam fretus vestra sapientia liberè confiteri.* Cic. pro Cæli. Sic Baptista dicebat ad Herodem: *Non licet tibi habere uxorem fratris tui.* Marc. 6. 1.

2. EPANORTHOSIS

est, cum antecedens aliquod corrigendo revocatur, & commodius aliud substituitur. Dicitur Latine Correctio.

Ejus modi duo sunt: vel enim 1. dictum aut sententia revocatur, ut: *Filium unicum adolescentulum.*

Habeo. ah! quid dixi habere me? imò habui
Chreme.

Nunc habeam nec ne incertum est: Terent.
in Heaut.

Luc. 11. 7. Beatus venter qui te portavit:
Imò beati qui verbum Dei audiunt & custodi-
unt.

Vel 2. integra oratio revocatur, ut: sed
finis sit: neq; enim præ lachrymis loqui possum:
& hic se lachrymis defendi vetat. pro Milon.

3. APOSIOPESIS

est, cum sententiæ inchoatæ cursus reti-
cendo vel abrumpendo orationem revocatur. Latine dicitur Reticentia, ut Psal: 6.
Anima mea turbata est valdè, sed tu Domine
usquequo? scilicet disters auxiliium. Æne-
id. 1.

Quos ego: sed motos præstat componere flu-
Eus.

Aposiopesi subijcitur Eclipsis, cum vo-
cabula ad sententiæ orationis complen-
dam necessaria desunt, ut, ille nihil scilicet
respondet. Plura otiosius, sc. scribam.

EPITOMES
PRÆCEPTORVM
RHETORICÆ
LIBER I.
CAPVT I.

I. RHETORICA est ars benè dicendi. 2. Partes Rhetoricæ duæ sunt: *Elocutio & Actio.*

CAPVT II.

ELOCUTIO

est orationis exornatio.

Elocutio est Tropus aut Figura

TROPUS

est elocutio. quæ verbum (vox) à nativâ significatione in aliam immutatur.

In Tropo consideranda: 1. Generales affectiones. 2. Distributio sive Species.

Affectiones Tropi generales tres sunt. 1. *κατάχρησις*, *abusio*. 2. *ὑπερβολή*, *superlatio*.

tio. 3. Ἀλληγορία continuatio tropi

1. Κατάχρησις

est tropus durior & inæqualior: ut: *spirare* pro *timere*. *Æneid* 4. *Gladius vagina vacuus*, id est, *nudus*. Cic. *Orat.* pro *Mas.* *Fruges buscum*, pro *germinatis*.

2. Ὑπερβολή

est, quâ veritas superatur rei augendæ vel minuendæ gratiâ.

Species ejus duæ sunt: *Αὐξήσις* Amplificatio sive exuperatio; & *Μείωσις*, Extenuatio.

Αὐξήσις

est, quâ veritas superatur rei augendæ gratiâ; ut, *Scelus* pro *scelerato*. *Carcer*, pro *carcere digno*. *Pestis*, pro *pestifero*. *Debachari*, pro, *convivari*, *it clamor cælo*. *Volitare cupiditate gloria*. *Ocyor Enro*. *Tardior Te-studine*.

Μείωσις

extenuatio est, quâ veritas superatur rei minu-

miuendæ & extenuandæ gratiâ; ut, *Vermis*
pro, *bomine*. *Erratum*, pro, *scelere*. *Stridor*,
pro, *voce*. *Severus*, pro, *cruæli*.

Αλληγορία

est tropi ejusdem generis continuati &
conjunctio repetitio: ut, *Arbor mala, qua*
fructus bonos non fert exciditur, & in ignem
conjicitur, Matth. 3. 10.

C A P U T III.

Tropi sunt quatuor:

1. Metonymia,
2. Ironia,
3. Metaphora,
4. Synecdoche.

M E T O N Y M I A

est tropus causæ ad effectum, subjecti ad
adjunctum, & contrâ. Metonymiæ spe-
cies sunt quatuor: 1. Metonymia causæ
pro effecto. 2. effecti pro causa. 3. subje-
cti pro adjuncto 4. adjuncti pro subjecto,
quæ vicissim modis suis distinguuntur.

METONYMIA CAUSÆ

Est, cum nomen causæ ponitur, & intelligitur effectum.

Estque duplex, vel efficientis vel materiæ.

METONYMIA EFFICIENTIS

est, cum efficiens ponitur pro effecto.

Ejusmodi præcipuè duo sunt. 1. Cum inventor & auctor ponitur pro ipsis rebus effectis & inventis, ut: *Mars*, pro, bello, *Ceres*, pro, frugibus, *Vulcanus*, pro, igne, *Bacchus*, pro, vino.

2. Cum scriptores ponuntur pro ipsis libris sive operibus, ut: *Virgilius* pro, libris à *Virgilio* scriptis. *Moses*, pro, libris à *Moyse* scriptis. *Livius* pro, historia à *Livio* scripta.

C A P U T IV.

METONYMIA MATERIÆ

est, cum materia ponitur pro materiato (scilicet ex materia confectâ) ut, *as*, pro *anassis nummis*; *corrigium*; pro *calceis*; *ferrum*, pro *gladio*.

CAPUT V.

METONYMIA EFFECTI

est, cum effectum ponitur pro causa, ut, *spes obscurata dicitur, quia, obscuros efficit, Expectatio cæca, quia, cæcos expectantes reddit, Senectus tristis. Adolescentia læta, Mors pallida, Sol calidus, Saturnus frigidus.*

CAPUT VI.

METONYMIA SUBJECTI

est, cum subjectum ponitur pro adjuncto, ut, *Urbs, pro civibus, Mundus pro hominibus in mundo habitantibus.*

Modi ejus sunt tres:

Primus est, cum, 1. *Continens* ponitur pro re contenta: ut, *Fœcundi calices, quæ non secûre disertum & Calices, id est. vinum in calibus.* 2. *Cum locus* ponitur pro re locata. Idquæ bifariam. 1. *Cum locus* pro ipsis incolis usurpatur: ut, *Urbs, pro urbanis civibus. Pagus pro rusticis. Hæssia, pro incolis Hæssis.* 2. *Cum locus* pro actionibus in loco peractis accipitur, ut: *Curia pro actionibus in curia habitis. Aca-*

demia & Schola pro dissertationibus & lectionibus in Academia & Schola habitis.

Secundus modus est, cum possessor ponitur pro re possessâ: ut, *Jam proximus ardet Ucalegon, id est, domus Ucalegonis. Est apud me, id est, domi meæ. Sic homo dicitur devorari, cujus patrimonium devoratur.*

Tertius modus est, cum subjectum occupans ponitur pro adjuncto occupato: ut, *Imperator pro militibus. Sic dico, Imperator Romanus vicit 2000. Turcarum. Alexander vicit Darium. Scipio Carthaginem, id est, exercitus vel ipsorum milites vicerunt.*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

CAPUT VII.

METONYMIA ADJUNCTI

est, cum Adjunctum ponitur pro Subjecto: ut, *sapientia pro homine sapiente.*

Modi ejus sunt tres:

Primus modus est, cum nomina rerum adjunctarum usurpantur pro personis, quibus adjunctæ sunt. Cum scilicet omnia virtutum & vitiorum ponuntur pro hominibus

nibus, qui virtutibus & vitiis præditi sunt: ut, *Justitia* pro *homine justo*: *Temperantia*, pro *temperante*: *Cruelitas*, pro *crueli*: *Avaritia*, pro *avaro*.

Secundus modus est, cum signum ponitur pro re signatâ: ut *Sceptrum* *Cæsaris* pro *Cæsareâ Majestate*. *Toga* pro *pace*. *Arma* pro *bello*. *Pubes* pro *juventute*. *Marcial.* *Purpura te felix, te colit omnis honos*, id est *magistratus*.

Tertius modus est, cum tempus ponitur pro rebus temporariis subiectis, ut *Pessimus seculum*, pro *hominibus pessimis in seculo viventibus*. *O tempora, ô mores*, pro *illis qui in tempore vivunt, & viciosis moribus præditi sunt*.

CAPUT VIII.

IRONIA

est tropus à contrario ad contrarium.

Ironia alia oritur ex contrariis affirmantibus, Relatis scilicet & Adversis: alia ex negantibus; Contradictentibus scilicet Privantibus.

IRONIA EX RELATIS est, cum relatum ponitur pro correlato, ut: *cum dicitur Pater pro filio. Servus pro Domino. Obsequi pro imperare. Dare, pro accipere.*

IRONIA EX ADVERSIS est, cum adversum ponitur pro adverso, ut: *si summatur bonus pro malo, bene vel male, pro male vel probe. Virtus, pro vitio. Adulescentia, pro vetula. Album pro nigro. Heus bone vir curasti probe!*

IRONIA EX CONTRADICENTIBUS est, cum contradicens ponitur pro contradicente, ut: *si ponamus. Non dico, pro dico. Non agam, pro maxime agam.*

Huc pertinet ἀπόφασις Negatio cujus formulæ: *non dicam, non agam, illis contra te non utar &c.*

IRONIA EX PRIVANTIBUS est, cum privatio ponitur pro habitu & contra, ut: *si videns ponatur, pro caeco; caecus, pro oculato. Pauper, pro divite. Dives, pro paupere.*

Huc pertinet παράλειψις sive præteritio
eujus

cu,us formulæ: *Prætereo, mitto, taceo, fileo, relinquo, non memorabo & repetam illa: nihil quaras de illis &c.*

CAPUT IX.
METAPHORA

est quando ex simili significatur simile. ut, *Incendi gloria cupiditate. Ardere irâ. Gannire. Latrare. Flumen ingenii. Omnia nunc rident, nunc formosissimus annus.*

CAPUT X.
SYNECDOCHE

est, cum pars ponitur pro toto, vel totum pro parte, ut, *Mania pro urbe Gessa: Lanus pro parte Lani.*

Estque vel Partis, vel Totius.

SYNECDOCHE PARTIS

est, cum pars ponitur pro toto, ut, *Anima, pro homine.*

Synecdoche partis est vel Membri, vel Speciei.

SYNECDOCHE MEMBRI

est, cum membrum ponitur pro integro:

AG

ut,

ut. *Tectum* sive *parietes* pro *domo*; *Mucro*, pro *gladio*; *Puppis* sive *prora*, pro *navi*.

CAPUT XI.

SYNECDOCHE SPECIEI est, cum species ponitur pro genere, ut. *Parricida*, pro *quovis homicida*. *Paris*, pro *quovis adultero*. *Argo navis*, pro *qualibet navi*.

Modi ejus sunt Duo. Primus est, cum numerus in specie magnus ponitur pro magno in genere: ut. *Psal. 91. Cadent à latere tuo mille, & decem millia à dextris tuis. Plus millies hæc à te audivi: Terent. in Eunuch.*

Secundus modus est, cum singularis numerus ponitur pro plurali, ut, *Romanus* pro *Romanis*. *Germanus*, pro *Germanis*.

Huc pertinet 1. cum persona secunda singularis, pro plurali prima ponitur, ut, *Contra hostes armis opus est, quibus tecum esse possis, id est, vel, quilibet possit.*

2. Cum nomen proprium ponitur pro communi, ut, *Venus*, pro *qualibet formosa virgine*.

gine. Cato pro Sapiente. Euclio, pro avaro. Crasus, pro divite. Codrus sive Irus, pro paupere. Stentor pro clamoso.

CAPUT XII.

SYNECDOCHE TOTIUS

est, cum totum ponitur pro parte, ut *Rhenus, pro parte Rheni. Orbis, pro parte orbis.*

Estque vel Integri vel Generis.

SYNECDOCHE INTEGRI

est, cum Integrum ponitur pro membro, ut. *Totus orbis ardet bello; id est, maxima pars orbis.*

CAPUT XIII.

SYNECDOCHE GENERIS

est, cum genus ponitur pro specie, ut, *Virtus, pro fortitudine. Urbs pro Gessa. Animal, pro bestia. Homo, pro Catilina.*

Modi ejus Duo sunt. Primus est, cum nomen commune pro proprio $\chi\tau\iota$ ἐξοχῆν per excellentiam, ponitur, ut. *Salvator, pro Christo. Apostolus, pro Paulo. Prophe-*

1a, pro *Esaiâ* Orator pro *Cicerone*.

Secundus modus est, cum numerus pluralis ponitur pro singulari: ut, *Nos Dei gratiâ Ludovicus Hassiâ Landgravius, &c.* id est, *Ego*.

CAPUT XIV.

FIGURA

est elocutio, quâ orationis habitus à recta & simplici consuetudine mutatur. Dicitur Græcè *σχῆμα*.

Figura est vel *Diſtionis* vel *Sententiæ*. *Figura Diſtionis* est, quâ elocutio figuratur diſtionibus aptè & jucundè inter se resonantibus.

Figure diſtionis sunt **DECEM**:

1. Epizeuxis.	6. Symploce.
2. Anodiploſis.	7. Epanalepsis.
3. Climax.	8. Epanodos.
4. Anaphora.	9. Paranomasia.
5. Epistrophe.	10. Polypoton.

1. EPIZEUXIS

est, cum idem sonus continuè iteratur in eadem sententia. *Latine dicitur Geminatio*:

Modi

Modi eius potissimum 4 sunt: 1. eum aliquando repetitur sonus idem: ut: *obsessam, oppugnatam, labeseclatam, penè captam.*

2. Aliquando repetitur syllaba eandem: ut, *Flentes, plorantes, lacrimantes. Abijt, excessit, evasit, erupit.*

3. Aliquando répetitur dictio eadem, ut: *ò Mysis, Mysis! Ah Corydon, Corydon!*

4. Aliquando parenthesis interjicitur: ut: *Totum hoc, quantumcumq; est (quod certè maximum est) totum est, inquam tuum,*

2. ANADIPLOSIS:

est. cum similis sonus repetitur in fine præcedentis, & initio sequentis sententia: Latine dicitur Reduplicatio: ut: Psalm. 144. 18. *Propè est Dominus omnibus invocantibus eum: omnibus invocantibus eum in veritate.*

Pierides, vos hæc facietis maxima Gallo

Gallo, cujus amor tantum mihi crescit in horas.

3. CLIMAX

est, Anadiplosis cōpluribus gradibus cōtinu-

tinu-

tinuata. Dicitur latine Gradatio: ut Rom. 8. 29. Quos Deus praecepsit, eos & praecepsina- vit: Quos praecepsinavit, eos & vocavit: Quos vocavit, eos & justificavit: Quos autem justifi- cavit, eos & glorificavit.

4. ANAPHORA

est, cum sonus idem iteratur in principiis sententiarum, Latine dicitur Relatio.

Ejus modi sunt Duo: vel enim 1. idem sonus tantum iteratur: ut. Tamen ne vexari Rempubl. contemni Majestatem populi Romani deludi vosmetipsos diutius a tribuno plebis patiemini?

Vel 2. vox eadem iteratur: ut Psal 117. 8. Melius est confidere in Domino, quam confidere in homine. Melius est confidere in Jehovah quam in principibus.

Item Psal. 15. 16. Dextra Jehovah facit fortitudinem. Dextra Jehovah excelsa. Dextra Jehovah facit fortia.

Anaphorae subjicitur Polysindeton & Asindeton.

Polysindeton est ejusdem conjunctionis iteratio sive repetitio, ut: somnus & vi-

num, & epula & scortas & balnea corpora atque animos debilitant. Livius lib. 8. Dec. 3.

Asyndeton est conjunctionis copulativæ intermissio, ut, *ad sui, vidi, notavi, memini.*
Item, *Abiit, excessit, erupit, Catil. 1.*

5. EPISTROPHE

est, cum similis sonus in clausulis iteratur: *Latine dicitur conversio.*

Ejusmodi sunt duo. Vel enim 1. idem sonus tantum in clausulis iteratur, ut, *Ecclesia oppugnatur, sed non expugnatur; premitur non opprimitur.* Cic. pro Milō. *Est hæc, iudices non scripta, sed nata lex: quam non didicimus, accepimus, legimus: verum ex ipsa natura arripimus, hausimus, expressimus: ad quam non docti sed facti, non instituti sed imbuti sumus.*

Vel 2. vox eadem in clausulis iteratur, ut Psalm. 136. *Confitemini Domino, quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia eius. Confitemini DEO Deorum, quoniam in seculum misericordia eius.*

Confitemini Domino Dominorum, quoniam

niam in seculum misericordia ejus.

Epistrophæ (ὑβριεῖνη) ἢ. 1. Ἰσόκωλα,
2. Ἀντίθετα. 3. ὁμοιόπτοτον. 4. ὁμοιωτε-
λευτον.

Iscola sunt duo vel plura orationis
membra, quæ ferè parilyllabarum nume-
ro constant, ut: *Extrema hyeme apparuit:
invenite vere sulcepit: media æstate confecit.*
Cicer. in Pompei. Idem pro Sylla
*Permitto aliquid iracundiæ tuæ: de adole-
scentiæ, cedo amicitia.*

Antitheta sunt duo vel plura orationis
membra diversa sive opposita, ut: *Ad
quam legem non docti sed facti, non institu-
ti sed imbuti sumus, Pro Marcell.*

Homæoptoton est, cum simili sono ca-
sum dictiones & sententiæ desinunt, ut:
*Annis mille jam per actis nulla fides est in
pactis. Mel in ore, sel in corde, verba la-
tis, nil in factis. Vera lætitiæ rata est ho-
ra, & brevis mora.*

Homæoleuton est, cum quæcunque
voes & verba simili sono in clausulis desi-
nunt: ut: *Quod lex operum minando im-
perat:*

perat: hoc lex fides credendo impetrat, August. de Sp. & lit. cap. 12. Turpiter audes facere, nequiter audes dicere.

6. SYMPLOCE

est, cum idem sonus in principiis & clausulis sæpius iteratur. Dicitur Latine complexio.

Modi ejus tres. Vel enim 1. Idem sonus in clausulis iteratur, ut: Spem improbis ostendistis: timorem bonis injecistis: fidem de foro, dignitatem de repub. sustulistis, Cic. Agrar.

Vel 2. vox eadem iteratur, ut: Qui seminat parvè, parvè etiam metet. Qui seminat copiosè, copiosè etiam metet. 2. Cor 9. Quis eos postulavit? Appius. Quis eos produxit? Appius: Pro Milon.

Vel 3. Periodus eadem iteratur: ut: Dan. 3. 58 Benedicite Angeli Domini Domino. Laudate & exaltate eum in secula. 59. Benedicite cæli Domino: Laudate & exaltate eum in secula. 60. Benedicite aquæ super cælos posite Domino: laudate & exaltate eum in secula, &c.

7. EPA-

110

7. EPANALEPSIS

est, cum idem sonus in initio & fine repetitur, *Latine dicitur Resumptio.*

Modi ejus duo sunt: vel enim 1. idem sonus repetitur, ut, *saluti eorum potius consulam, quam voluntati. Verr. 41*

Vel 2. eadem vox repetitur: *Aeneid. 1. Multa super Priamo rogans, super Hectoris multa.*

8. EPANODOS

est, cum idem sonus in principio & in medio, vel in medio & fine iteratur, *Dicitur Latine Regressio.*

Ejus modi duo sunt: vel enim 1. idem sonus iteratur: ut, *Habuit honorem ut proditori, non ut amico fidem.*

Vel 2. eadem vox iteratur: ut 2. Cor. 2. 15. 16. *Christi bonus odor sumus DEO in iis, qui salvantur, & in iis qui pereunt. His quidem odor mortis ad mortem: illis vero odor vitae ad vitam.*

9. PARONOMASIA

est, cum dictiones significationibus diversae, syllabam tamen aliquam inter se conveniunt,

unt. Dicitur Latine Agnominatio, ut, omnis
 vis amans amens. Omnis honor onus. Si
 non habes æs, miser es, & pinguis non es. Non
 in aula natus est, sed in caula.

Paronomasiæ subjiciuntur Antanaclasis
 & Ploce sive copulatio.

Antanaclasis est, cum idem verbum non-
 nihil mutatur, aut mutata significatione re-
 petitur, ut, *Jucundum est amari, si curetur,
 ne quid insit amari. Veniam, si impetravero
 veniam.*

Ploce est, cum idem verbum bis positum
 prius personam, posterius mores aut qua-
 litatem personæ convenientem significat,
 ut Rom. 9. *Non omnes qui sunt ex Israel sunt
 Israël. (fidei Israelis consortes) JESUS verè est
 JESUS (Salvator.) Germani sunt Germani
 (sinceri, candidi γνήσιοι, fratres q. ex eodem ger-
 mine orti) Ludovicus Hassiæ Landgravius
 est verè Ludovicus, (id est, humanus, comis,
 Leuchwieg)*

10. POLYPTOTON

est, cum voces ejusdem originis variis casu-
 bus inter se consonant. Latine dicitur casu-

um

um varietas, ut, *omnes infirmi sumus, sed infirmior, qui suam infirmitatem nescit.* *Gregæ Littoræ littoribus contraria fluctibus undas.* *Imprecor arma armis.* *Æneid. 4.*

FIGURA SENTENTIÆ

est, quæ totam sententiam aliquo animi motu afficit.

Figuræ sententiæ sunt decem:

1. Exclamatio.	6. Addubitatio.
2. Epanorthosis.	7. Communicatio.
3. Apopsiopesis.	8. Occupatio.
4. Apostrophe.	9. Permissio.
5. Profopopœia.	10. Concessio.

1. EXCLAMATIO

est figura sententiæ per adverbium exclamandi expressum vel intellectum.

Notæ exclamationis sunt, *ô, utinam, proô, ab, heu, eheu, ac, at at, vâ, en, ecce, euge,* & particule similes: quarum aliæ sunt admirantis, 2. aliæ optantis, 3. aliæ laudantis, 4. aliæ obtestantis, 5. aliæ ominantis, 6. aliæ indignantis, 7. aliæ objurgantis, 8. aliæ irridentis, 9. dolentis, 10. a-